

Stockholm den 28 februari 2024

R-2023/2171

Till Justitiedepartementet

Ju2023/01440

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 7 november 2023 beretts tillfälle att yttra sig över Skatteverkets promemoria E-tjänst för inlämning av bouppteckningar.

Sammanfattning

Advokatsamfundet ställer sig, generellt sett, positivt till att hela bouppteckningsinstitutet moderniseras och i detta ligger naturligtvis att bouppteckningar ska kunna ges in för registrering elektroniskt.

Advokatsamfundet avstyrker emellertid det förslag till förändringar som presenteras i Skatteverkets promemoria, eftersom det inte är tillräckligt genomarbetat för att kunna ligga till grund för ny lagstiftning.

I det följande presenteras Advokatsamfundets huvudsakliga synpunkter på förslaget till lagförändring.

Synpunkter

Elektroniskt ingivande

Enligt förslaget ska det finnas två separata tjänster för elektroniskt ingivande av bouppteckningar, en för privatpersoner och en för professionella ingivare, som båda ges en möjlighet att bygga effektiva system där bouppteckningen såväl kan upprättas som ges in i ett och samma sammanhang. Detta förefaller vara en bra ordning.

Eget utrymme

Enligt förslaget kan såväl bouppgivare som förrättningspersoner (i den nuvarande lagtexten gode män) initiera ett ärende och få tillgång till det egna utrymmet för att påbörja arbetet med bouppteckningen. Detta skulle betyda att vem som helst kan initiera ett ärende, då det inte finns några klara bestämmelser om vem som får vara bouppgivare eller förrättningsperson/god man. Det framgår inte tillräckligt tydligt av förslaget om detta betyder att det är den person som först initierar ärendet som sedan kontrollerar vilka övriga personer som får tillträde till det egna utrymmet eller ej. Om så är fallet så betyder det att denne kan blockera andra från att göra bouppteckningen. Detta kan naturligtvis komma att missbrukas. Om så inte är fallet kan det leda till att vem som helst kan få insyn i ett pågående bouppteckningsarbete, vilket också utgör ett problem enligt Advokatsamfundets uppfattning. Digitaliseringen får inte innebära att systemteknik riskerar bli ett verktyg för en part i en tvist. Systemet för den elektroniska hanteringen måste därför säkerställa att rätt personer ges rätt möjligheter att använda systemet.

Bifogade handlingar

En viktig del av den bouppteckningshandling som ges in till Skatteverket för registrering är de handlingar som måste bifogas bouppteckningen enligt lag. Det rör till exempel testamenten, äktenskapsförord, kallelsebevis, fullmakter och bouppteckningar efter tidigare avliden make/maka. Det finns idag olika regler för hur dessa handlingar ska ges in. Vissa handlingar kan ges in i kopia, andra ska ges in i bestyrkt kopia och slutligen måste vissa handlingar ges in i original. Förslaget berör överhuvudtaget inte hur bifogade handlingar ska hanteras.

De handlingar som ska bifogas som en enkel kopia, som till exempel bouppteckningsintyg avseende försäkringar, bereder naturligtvis inga problem. De kan enkelt bifogas som en bifogad fil.

De handlingar som ska ges in i bestyrkta kopior kan hanteras på samma sätt som bestyrkta handlingar hanteras vid ansökan om lagfart. Det vill säga den som laddar upp kopian bestyrker att den överensstämmer med originalet. Detta medför dock enligt Advokatsamfundet vissa problem. Ett problem är att det inte är ovanligt att ingivaren av bouppteckningen inte har sett den aktuella originalhandlingen. Det kan vara på det sättet att originalhandlingen förvaras på annan ort (eller land) eller i ett bankfack och

att allt man har tillgång till är en kopia av en handling som bestyrkts av någon annan. Ett annat problem är att det i vissa avseenden är helt avgörande om handlingen finns i original eller inte, till exempel vad gäller testamenten. Det måste då vara helt klart att den som bestyrker handlingens överensstämmelse med originalet faktiskt har sett originalet och inte bara klickar i en ruta om att så är fallet i e-tjänsten.

Slutligen finns det vissa handlingar som måste ges in i original, till exempel fullmakter. Om det ska gå att ge in bouppteckningen elektroniskt måste dessa regler ändras. Det finns inte några konkreta förslag i promemorian om hur detta ska göras eller vilka lagändringar som krävs i denna del.

Legitimationshandling

Bouppteckningen tjänar som dödsboets legitimationshandling där det framgår vilka som är dödsbodelägare. Det betyder att tredje man som till exempel banker utgår ifrån den registrerade bouppteckningen för att kontrollera att till exempel ett arvskifte eller köpeavtal är undertecknat av samtliga dödsbodelägare.

I dagsläget behöver man därför visa upp den registrerade originalbouppteckningen. Det framstår som oklart vilken handling det är som kommer att tjäna som legitimationshandling för dödsboet om bouppteckningen ges in elektroniskt. Likaså är det oklart hur tredje man kan kontrollera att bouppteckningen de facto är registrerad av Skatteverket. Det framgår inte heller av promemorian på vilket sätt denna handling utgör ett original. Detta kan leda till att många aktörer, som till exempel fastighetsmäklare och bostadsrättsföreningar, måste ändra sina rutiner för att kunna hantera kontakter med dödsbon.

Det är fullt möjligt att det kan bli enklare att kontrollera innehållet i en registrerad bouppteckning genom att tredje man direkt kan få informationen från Skatteverket, men det framgår inte av promemorian hur detta ska gå till.

Personlig integritet

I dagsläget går det enbart att söka, och därmed begära ut, bouppteckningar med utgångspunkt i personuppgifter rörande den avlidne, efterlevande make och andra dödsbodelägare. Resten av uppgifterna är inte sökbara då handlingen getts in i en fysisk kopia.

Om all information ges in och lagras elektroniskt, medför detta att det går att begära ut bouppteckningen baserat på en förfrågan rörande andra uppgifter som till exempel behållning eller specifika tillgångar? Om så är fallet innebär det enligt Advokatsamfundets mening ett stort problem ur ett integritetsperspektiv. Redan idag uppfattas det som ett problem att hela bouppteckningen är offentlig, inte minst då även den efterlevande makens tillgångar ska antecknas i bouppteckningen. Det finns skäl att i lagstiftningsprocessen närmare överväga hur integritetsskyddet ska stärkas.

Brottsförebyggande

I anslutning till vad som anförts ovan om personlig integritet innebär en ökad sökbarhet ett problem också ur ett brottsförebyggande perspektiv. Det är naturligtvis olyckligt om det till exempel skulle gå att efterfråga och få ut de bouppteckningar där den efterlevande maken är över 80 år, saknar bröstarvingar och har tillgångar överstigande ett visst belopp. Detta är uppenbarligen något som skulle kunna utnyttjas i ett brottsligt syfte. Detta i synnerhet som det ofta i bouppteckningen, avseende även den efterlevande maken, framgår såväl bankkontonummer som detaljerade uppgifter om till exempel värdepappersinnehav hos både den avlidne och den efterlevande maken. Redan idag är bedrägeribrott mot äldre ett växande problem. På samma sätt som ovan finns det därför skäl att i lagstiftningsprocessen närmare överväga hur integritetsskyddet ska stärkas.

Sammanfattning

Det finns enligt Advokatsamfundet ett stort behov av att se över bouppteckningsinstitutet, bland annat med hänsyn till den personliga integriteten. Redan idag skulle någon, t.ex. ett företag kunna begära ut samtliga bouppteckningar som registreras, läsa in dem elektroniskt och göra dem sökbara i en databas som skulle kunna sälja uppgifter eller utnyttjas i brottsligt syfte. Om samtliga bouppteckningar redan hos myndigheten finns i sökbart elektroniskt format, skapas en situation där avvägningen kring integritet och brottsförebyggande åtgärder behöver stärkas.

Det bör dock enligt Advokatsamfundets uppfattning göras en samlad översyn av bouppteckningsinstitutet, och kanske av hela ärvdabalken med sammanhängande lagstiftning. Det förslag som nu föreligger är dock inte tillräckligt väl genomarbetat och kan enligt Advokatsamfundets uppfattning i denna utformning inte läggas till grund för ny lagstiftning.

Med detta sagt kan nya regler om att bouppteckningen ska ges in elektroniskt kunna råda bot på en del av de problem som redan idag finns med att hela bouppteckningen är offentlig. Om bouppteckningen ges in elektroniskt finns möjlighet att den kan lämnas ut till tredje man i olika delar. Om det till exempel finns behov att kontrollera dödsbodelägarkretsen kan ett intyg utvisande denna lämnas ut utan att de närmare uppgifterna om dödsboets tillgångar framgår av intyget. Det går också att tänka sig ett system där enbart delar av bouppteckningen, likt självdeklarationens första sida, är offentlig men närmare uppgifter om den avlidnes tillgångar inte är det.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander